

РОЗДІЛ 9. ПІДПРИЄМНИЦТВО ТА ТОРГІВЛЯ

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ІНСТИТУЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИХ КОМПОНЕНТІВ
З ЕКОНОМІЧНИМИ ПРОЦЕСАМИTHE INTERCONNECTION BETWEEN INSTITUTIONAL-ECONOMIC
COMPONENTS AND ECONOMIC PROCESSES

У дослідженні розглядається важливість політичних та економічних інститутів для економічного розвитку країни. Основний акцент зроблено на тому, як політичні інституції визначають економічні інститути, що, у свою чергу, впливають на економічне зростання, стабільність та добробут суспільства. Об'єктом дослідження є інституційно-економічні компоненти та їх вплив на економічні процеси в країні. У статті детально описано роль економічних інститутів у створенні, регулюванні, стабілізації та легітимізації ринку. Наведено приклади інституційних функцій, таких як захист власності, забезпечення свободи підприємництва та регулювання зовнішньої торгівлі, які сприяють інноваціям та конкурентоспроможності економіки. Особливо увага приділяється особливостям економічних процесів, таким як виробництво, розподіл, обмін та споживання. Особливий акцент зроблено на аналізі впливу інституційних компонентів на економічні процеси в контексті України. У цьому розрізі порівняно інституційні та економічні зміни до та після початку військової агресії росії в 2022 році.

Ключові слова: інституційно-економічні компоненти, економічний процес, інститути розвитку, економічне зростання, стабільність ринків, інвестиційний клімат, конкурентоспроможність, інфраструктура господарювання.

The study examines the importance of political and economic institutions for a country's economic development. The primary focus is on how political institutions shape economic institutions, which, in turn, influence economic growth, stability, and societal well-being. Two primary types of political and economic institutions are analyzed: inclusive and extractive. Inclusive institutions ensure equal access to resources and stimulate economic development by enabling all segments of the population to participate in economic processes. In contrast, extractive institutions limit economic activity for large segments of the population, leading to stagnation or slowed development. The object of the research is institutional and economic components and their impact on the country's economic processes. The paper describes in detail the role of economic institutions in creating, regulating, stabilizing, and legitimizing the market. Examples of institutional functions, such as property protection, ensuring freedom of enterprise, and regulating foreign trade, are provided, all of which contribute to innovation and the competitiveness of the economy. The consequences of market failures and the neglect of leaders in poor countries, which hinder the effective use of economic resources, are also analyzed. Special attention is given to the characteristics of economic processes such as production, distribution, exchange, and consumption. The impact of economic activity on the standard of living, employment opportunities, entrepreneurship, and innovation development is highlighted. The interdependence between economic processes and investments that promote stability and economic growth is explored. A particular emphasis is placed on analyzing the impact of institutional components on economic processes in the context of Ukraine. In this regard, institutional and economic changes before and after the onset of Russia's military aggression in 2022 are compared. Prior to the aggression, the country was integrating into the European Union, reforming its legal framework and economic structures. After the war began, institutional challenges intensified significantly, affecting economic stability, resource mobilization, and prospects for economic recovery after the conflict.

Key words: institutional-economic components, economic process, development institutions, economic growth, market stability, investment climate, competitiveness, management infrastructure.

УДК 316.334.2:330.34

DOI: <https://doi.org/10.32782/bses.89-37>

Осадчий М.Л.¹

аспірант кафедри економіки,
права та управління бізнесом,
Одеський національний
економічний університет

Osadchyi Maksym

Odessa National Economic University

Постановка проблеми. Інституції, такі як законодавство, правова система, політичні установи та соціокультурні норми, визначають умови функціонування економіки і впливають на економічні процеси. Наприклад, якщо правова система країни не забезпечує захист прав власності та контрактів, це може призвести до невпевненості серед бізнесменів і гальмувати економічний розвиток. Також, корупція в політичних установах може спричинити несправедливий розподіл ресурсів та перешкоджати конкуренції на ринку.

З іншого боку, економічні процеси, такі як інновації, інвестиції, споживча активність, також

впливають на інституційне середовище. Наприклад, розвиток нових технологій може змінити правила гри на ринку і вимагати нових законодавчих норм. Також, економічний розвиток може сприяти формуванню сильних інституцій, які забезпечують стабільність та прозорість у суспільстві.

Актуальність дослідження взаємозв'язку між інституційно-економічними компонентами та економічними процесами полягає в тому, що цей зв'язок дозволяє краще розуміти природу та причини економічних явищ. Сучасна економіка стикається з викликами, пов'язаними з глобалізацією, інтеграцією ринків і швидкими технологічними

¹ ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8290-975X>

змiнами. У цьому контексті розуміння інституційних чинників, які впливають на розвиток економіки, є важливим для прогнозування можливих сценаріїв і розробки стратегій економічного зростання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питанням дослідження теорії та концепції інституційних змін і їх вплив на економічний розвиток займалися такі іноземні вчені, як Джон Адамс [1], Ха-Джун Чанг [2], Амітіва Крішна Дутт [3], Тан Шипінг [4], Мохамед Самі Бен Алі та Сорін М.С. Краммер [5].

Проблемами сутності та значення економічних процесів в контексті розвитку України присвячені роботи таких вітчизняних вчених, як Короткова К.О. [6], Петков В. [7], Дубницький В.І., Мішустіна Т.С., Овчаренко О.В., Науменко Н.Ю. [8], Мазур Н.А., Кушнір О.К. [9].

Постановка завдання. Мета статті полягає в тому, щоб допомогти виявити ключові аспекти взаємодії між інституціями та економічними процесами, які можна використовувати для покращення економічного управління та політики.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Розвиток країни високо залежить від розвитку інститутів країни. Різниця в інститутах визначаються кількома факторами, такими як [1]:

1. Тип управлінських механізмів, таких як демократія чи диктатура.
2. Тип економічної інституції (права власності, бар'єри для входу, контракти, доступні для приватного сектору).
3. Децентралізована чи централізована демократична система (чи розділена влада серед різних груп суспільства).

Економічні інституції країни визначаються політичними інститутами. Роль економічних інститутів включає:

- захист власності;
- управління бар'єрами для входу;
- наявність контрактів для приватного сектору.

Економічна система в демократичній країні, такої як Сполучені Штати чи Австралія, відрізняється від економічних інститутів країни з диктатурою, такою як Північна Корея. Таким чином, роль економічних інститутів варіює від країни до країни. Економічні інституції, які виникли внаслідок політичної системи, мають процес колективного прийняття рішень, що сприяє економічному розвитку і може вважатися добрими економічними інститутами. У розвинених країнах, таких як Сполучені Штати, підприємці користуються всіма перевагами від добрих економічних інститутів.

Політичні інституції визначають економічні інституції країни. Держава керується політичними інститутами, і тому політичні інститути країни потребують влади і здатності регулювати суспільство. Авторитарна влада сконцентрована в політичних інститутах, і в результаті цього економічний

розвиток високо залежить від рішень політичних еліт в країні. Більшість економічних втручань, включаючи зростання, розподіл економічних вигід, відкритість економіки, програми соціального захисту, охорона здоров'я та освіта, будуть визначатися політичною системою. Конституція країни та тип політичної системи можуть бути вважані найважливішими складовими політичної інституції [2].

Політичні інститути також можна поділити на видобуткові та інклюзивні політичні інституції.

Інклюзивні економічні інституції підтримують участь всіх людей у економічних діяльностях, надаючи їхні фактори виробництва на ринок або інвестуючи в бізнес-діяльність. Індивіди можуть ефективно постачати свою землю або працю і отримувати орендну плату або зарплату як винагороду. Підприємці можуть інвестувати на ринку і отримувати підприємницькі прибутки. Люди будуть інвестувати в дослідження та розвиток і генерувати нововведення для суспільства. Захист приватної власності, збереження закону і порядку, надання громадських послуг для підтримки приватного сектору є важливою частиною інклюзивних економічних інститутів. Країни, такі як Сполучені Штати та Південна Корея, практикують інклюзивні економічні інституції, і в результаті цього досягається зростання продуктивності та вищого економічного процвітання [3].

Видобуткові економічні інституції є протилежні до інклюзивних економічних інститутів. Північна Корея чи колоніальна Латинська Америка практикують видобуткові економічні інституції. Обидві регіони не захищають права власності більшості осіб, і бізнес обмежений невеликим сегментом суспільства. В обох країнах не можна спостерігати безпристрасної правової системи. Більшість людей в цих країнах стикаються з соціальною несправедливістю. Ненадійність приватної власності призводить до низьких інвестицій, і, в кінцевому підсумку, це призводить до зниження або застою економічного зростання. Економічні інституції цих країн не фокусуються на економічному процвітанні громадськості [3].

Інклюзивні ринки, технології та освіта можуть бути вважані двигунами процвітання, і вони створюються інклюзивними економічними інститутами. У процесі економічного розвитку людям буде доступно краще вибір, і вони обиратимуть кращі опції. Інклюзивний ринок допомагає людям обирати кращі варіанти і підвищує продуктивність. Технології завжди покращують продуктивність, і існує чіткий зв'язок між освітою та технологіями.

Внесок інститутів у економічний розвиток є очевидним, і на основі їх функцій сучасні інститути можна розділити на чотири категорії наступним чином [4]:

1. Інститути, які створюють ринок, сприяючи ринкові через забезпечення прав власності та підтримку приватного сектору.
2. Інститути, які регулюють ринок, уникаючи невдач на ринку через процеси регулювання.

3. Інститути, які стабілізують ринок, стабілізуючи макроекономічні умови країни.

4. Інститути, які легітимізують ринок. Для економічного розвитку важливі як економічний зріст, так і розподіл. Інституції, такі як пенсійні схеми та інші соціальні політики, можуть вважатися інститутами, які легітимізують ринок.

Гіпотеза невігяду пояснює, що вплив ринкових провалів призводить до того, що країни стають багатшими чи біднішими. Урядники в багатих країнах приймають ефективні рішення щодо політики та підтримують країни на шляху до умов вільного ринку. Однак урядники в бідних країнах цього не роблять. Цей ринковий провал виникає не тільки через невігяд лідерів. Проблеми інститутів також сприяють ринковим провалам [5].

Економічні процеси є основою функціонування будь-якої економіки і визначають спосіб, яким ресурси використовуються для виробництва товарів і послуг. Сутність економічних процесів полягає в тому, що вони включають в себе ряд дій, які взаємодіють між собою і впливають на економічну діяльність суспільства.

Економічні процеси є не лише абстрактними концепціями, але й реальними явищами, які відображаються у повсякденному житті кожної людини. Вони визначають, як розподіляються ресурси, які має суспільство, і впливають на рівень життя кожного із нас.

Наприклад, коли ми йдемо в магазин і купуємо продукти, ми беремо участь у економічному процесі споживання. Наші покупки впливають на попит на товари і послуги, що в свою чергу визначає ціни на ринку. Цей обмін товарів і послуг є одним з ключових аспектів економічних процесів.

Крім того, економічні процеси також впливають на робочі місця та можливості для працевлаштування. Наприклад, коли компанія розширюється і створює нові робочі місця, це стимулює економічний розвиток та забезпечує людей можливістю отримати дохід.

Будучи частиною економічного середовища, ми також можемо впливати на ці процеси своїми діями. Наприклад, своїми виборами щодо покупок ми можемо підтримувати певні компанії або продукти, що впливає на їхню успішність і конкурентоспроможність на ринку.

Крім того, участь у громадських обговореннях економічних питань, підтримка політик, які сприяють стабільності та розвитку економіки, а також освіта в галузі фінансової грамотності можуть мати значний вплив на економічний розвиток суспільства.

Отже, розуміння економічних процесів і активна участь в них дозволяють нам не лише краще розуміти світ навколо нас, але й впливати на нього для досягнення більш стабільного та процвітаючого суспільства.

Об'єктами економічних процесів є всі види ресурсів, товарів і послуг, які об'єктивно знаходяться в різних фазах обробки та обігу в економічних системах. Ці об'єкти об'єднані в систему економічних відносин, яка регулюється певними принципами, правилами та законами, що визначаються відповідно до загальних соціальних цінностей та потреб. Від кількості, якості та дії цих об'єктів залежить рівень розвитку та ефективності економіки, її спроможність задовольняти потреби людей і виконувати соціальні функції.

Суб'єкти економічних процесів — це агенти (юридичні або фізичні особи), які взаємодіють в рамках економічної системи з метою забезпечення власних потреб або отримання вигоди. Ці агенти можуть бути класифіковані за різними критеріями, такими як власність, функції, розмір, галузі діяльності та інші. Ці суб'єкти взаємодіють між собою в рамках економічної системи, формуючи різні відносини та механізми, які регулюють виробництво, розподіл, обмін та споживання ресурсів.

Цілі економічних процесів — це ті результати, яких хочуть досягти учасники цих процесів. Вони можуть бути різними для різних суб'єктів економічних відносин, але в загальних рисах можуть включати:

- забезпечення ефективного виробництва;
- покращення рівня життя;
- створення нових робочих місць;
- сприяння сталому розвитку;
- забезпечення соціальної справедливості;
- забезпечення стабільності.

Цілі економічних процесів відображають взаємозалежність соціальних і економічних інтересів суспільства і спрямовані на забезпечення стійкого розвитку та забезпечення благополуччя громадянства.

Основні аспекти сутності економічних процесів включають виробництво, розподіл, обмін, споживання та інновації.

Виробництво базується на використанні різноманітних ресурсів, таких як праця, земля, капітал та навколишнє середовище. Ресурси використовуються для створення продуктів і послуг, які задовольняють потреби споживачів. Виробництво включає в себе застосування технологій і методів виробництва для оптимізації процесів, підвищення продуктивності та якості продукції. Важливою складовою є постійне вдосконалення технологічних процесів. Ефективне виробництво передбачає належну організацію робочих процесів, управління виробничими ресурсами, планування та контроль за виробничими процесами. В результаті виробництва створюються товари і послуги, які мають споживчу цінність і задовольняють певні потреби споживачів. Продукція може бути фізичною (товари) або нематеріальною (послуги) [6].

Розподіл — це процес розподілу ресурсів, доходів та благ у суспільстві. Основною метою економічних процесів є досягнення ефективного розподілу ресурсів та доходів для забезпечення економічного зростання та покращення життя населення. Ефективний розподіл сприяє підвищенню продуктивності та конкурентоспроможності економіки. У цілому, розподіл з точки зору економічних процесів визначає, як ресурси, доходи та блага будуть розподілятися в суспільстві для забезпечення ефективного функціонування економіки та задоволення потреб населення [7].

Обмін виникає в результаті потреби людей та підприємств у різних товарах і послугах, які вони не можуть виробити самостійно або вигідно придбати за власними ресурсами. Він є механізмом, що забезпечує потреби людей у всіх сферах життя. Обмін включає в себе обмін товарів, послуг, капіталу та навіть інформації. Він може мати різні форми, такі як ринкові операції (купівля, продаж, оренда), послуги, найм праці, кредитування тощо. Обмін базується на принципах пропозиції та попиту. Покупець має певну потребу або бажання, яке він хоче задовольнити через придбання товару або послуги. Продавець, у свою чергу, пропонує товар або послугу, що відповідає цим потребам. Цей процес сприяє формуванню цін на ринку. Обмін визначається ціновою системою, де ціна встановлюється на основі взаємодії пропозиції та попиту. Ціна відображає вартість товару або послуги і використовується як сигнал для учасників ринку про раціональне розподілення ресурсів.

Споживання грає важливу роль у стимулюванні економічного зростання. Велика частина валового внутрішнього продукту (ВВП) країни

зазвичай становиться витратами на споживання. Якщо споживання зростає, це може призвести до збільшення виробництва товарів та послуг, що сприяє економічному зростанню. Споживання може бути впливоване такими факторами, як рівень доходу населення, ціни на товари та послуги, інфляція, реклама та мода. Ці фактори можуть змінювати обсяг та структуру споживання в суспільстві [8].

Інвестиції — це процес вкладання грошей, часу або інших ресурсів у певні активи або проекти з метою отримання прибутку у майбутньому. Інвестиції можуть бути здійснені в різноманітні області, такі як фінансові інструменти, нерухомість, бізнес-проекти або технологічні стартапи [9].

Перш за все, інвестор повинен визначити свою ціль і стратегію інвестування. Це може бути отримання прибутку, збереження капіталу, планування на пенсію або досягнення фінансових цілей. Інвестиції завжди пов'язані з ризиком. Чим вищий потенційний дохід від інвестиції, тим вищий ризик втрати капіталу. Інвестор повинен бути готовий оцінити ризики і приймати обґрунтовані рішення.

Інвестиції грають важливу роль у стимулюванні економічного зростання, покращенні життя населення та створенні стабільної економічної бази для подальшого розвитку. Важливо, щоб держави, підприємства та індивідуальні інвестори розумно керували своїми інвестиціями, щоб максимізувати їх соціально-економічний вплив та отримати максимальний прибуток.

Слід розглянути кілька конкретних інституційних компонентів та їх вплив на економічні процеси. Вплив інституційних компонентів на економічні процеси представлено в таблиці 1.

Таблиця 1

Вплив інституційних компонентів на економічні процеси

Інституційний компонент	Вплив на економічні процеси
Закони, що регулюють патенти, авторські права та товарні знаки	Ці закони стимулюють інновації та технологічний прогрес, забезпечуючи захист інтелектуальної власності. Вони сприяють привертанню інвестицій у дослідження та розробки, а також підтримують конкурентоспроможність компаній
Закони, що забезпечують свободу підприємництва, легкість створення та закриття компаній	Підтримка свободи підприємництва сприяє зростанню малого та середнього бізнесу, стимулює конкуренцію та поліпшує бізнес-клімат. Це також може сприяти збільшенню робочих місць та загальному економічному розвитку
Система правового захисту власності	Ефективність системи правового захисту власності впливає на рівень інвестицій та бізнес-клімат країни. Це важливо для забезпечення прав споживачів та зацікавлених сторін у контрактних відносинах
Закони та правила, що регулюють зовнішню торгівлю	Митні правила та торгові угоди можуть впливати на обсяги міжнародної торгівлі, конкурентоспроможність галузей та загальну структуру економіки. Вони також можуть формувати зовнішню торгівлю як фактор зростання
Закони та норми, що визначають систему оподаткування	Податкова політика впливає на інвестиції, рішення щодо місцезнаходження підприємств та загальну ефективність економіки. Податкові стимули та обов'язки можуть впливати на рішення підприємців та інвесторів
Регулювання банківської сфери та фінансових інститутів	Ці закони забезпечують стабільність фінансової системи, захист вкладників та інвесторів, а також регулюють кредитування та грошову політику, впливаючи на доступність кредиту та інвестиційні можливості

Джерело: розроблено автором

З таблиці 1 слідує, що кожен з цих інституційних компонентів має певний вплив на економічні процеси, формуючи контекст для розвитку бізнесу, конкуренції та інвестицій. Аналіз цих компонентів дозволяє краще зрозуміти, як інституційні рамки формують економічне середовище в певній країні або регіоні.

Україна пройшла через два кардинально різні етапи у своїй новітній історії: до повномасштабної військової агресії росії у 2022 році та після її початку. Ці два періоди представляють унікальні приклади з різними характеристиками та викликами, які дозволяють оцінити вплив інституційних компонентів на економічні процеси країни. У даному аналізі ми розглянемо ключові аспекти інституційного розвитку та економічних зрушень у цих двох часових рамках, щоб виявити основні тенденції та особливості (Таблиця 2).

З таблиці 2 слідує, що до початку війни інституційна система України поступово зміцнювалася, орієнтуючись на реформування та

децентралізацію. Після 2022 року відбулася значна централізація управління, що було вимушеною мірою через воєнний стан. Водночас підвищилася роль міжнародних інституцій, які стали ключовими для стабілізації економіки та надання допомоги Україні. До війни економіка України демонструвала зростання, орієнтоване на внутрішні реформи та залучення іноземних інвестицій. Після 2022 року основним пріоритетом стало відновлення інфраструктури та виживання в умовах воєнних дій. Війна знищила значну частину економічного потенціалу країни, і економіка стала більш залежною від зовнішньої фінансової підтримки. Україна активно розвивала співпрацю з міжнародними фінансовими організаціями для залучення інвестицій та впровадження реформ. Після 2022 року ця співпраця посилилася, але акцент змістився на гуманітарну та економічну допомогу. Міжнародні донори стали ключовими гравцями у відновленні країни.

Таблиця 2

Порівняльний аналіз інституційних компонентів та економічних процесів в Україні до і після військової агресії 2022 року

Україна до військової агресії 2022 року	Україна після військової агресії 2022 року
Інституційні компоненти	
Євроінтеграція. Підписання Угоди про асоціацію з ЄС у 2014 році стало важливим поштовхом для реформ у різних сферах, від державного управління до судової системи. Країна почала гармонізувати своє законодавство з європейськими стандартами, зокрема в галузі конкуренції, регуляторної політики, торгівлі та антикорупційної діяльності.	Міжнародна підтримка. Значна частина функцій, пов'язаних з відбудовою та економічною стабілізацією, була передана міжнародним організаціям. Україна отримала безпрецедентну підтримку від ЄС, США, МВФ, Світового банку та інших міжнародних партнерів.
Антикорупційні реформи. Створення НАБУ та САП стало важливим кроком у боротьбі з корупцією, що було одним з ключових елементів покращення інвестиційного клімату.	Антикризове управління. Були створені нові механізми для координації гуманітарної допомоги, відновлення інфраструктури та мобілізації фінансових ресурсів.
Реформа державної служби. Метою реформування стало підвищення прозорості, підзвітності та ефективності державних органів. Зокрема, було створено нові електронні сервіси для зменшення бюрократичних бар'єрів.	Централізація управління. В умовах воєнного стану відбулися швидкі та суттєві зміни у системі управління. Роль центральної влади зростає, особливо у питаннях мобілізації ресурсів та управління стратегічними об'єктами інфраструктури.
Економічні процеси	
Відновлення ВВП. Після кризи 2014–2015 років економіка поступово відновлювалася, підтримуючись експортоорієнтованими секторами, такими як аграрний та металургійний, а також стрімким розвитком ІТ-сектора.	Падіння ВВП. За перший рік війни ВВП України впав більш ніж на 30 %. Основними причинами стали втрата територій, руйнування виробничих потужностей та блокування зовнішньої торгівлі.
Залучення інвестицій. Незважаючи на певну невизначеність, іноземні інвестори все ж розглядали Україну як перспективний ринок. Основними інвесторами були країни ЄС, США, Китай. Інвестиції зосереджувались у сільському господарстві, енергетиці та технологіях.	Втрата інвестицій. Іноземні інвестори масово вивели капітали з країни через високі ризики. Єдині стабільні джерела фінансування — це міжнародна допомога, кредити та гранти.
Реформа енергетичного ринку. Лібералізація ринку енергії та розширення співпраці з європейськими країнами дозволили підвищити конкурентоспроможність та створити умови для енергетичної незалежності від Росії.	Енергетична криза. Через атаки на енергетичну інфраструктуру країна стикнулася з проблемами енергозабезпечення, що негативно вплинуло на виробництво і життєдіяльність економіки в цілому.

Джерело: розроблено автором на основі [10]

Порівняння двох періодів показує, що інституційні компоненти є визначальним фактором економічного розвитку, особливо в умовах кризи. До війни Україна фокусувалася на поступових реформах, спрямованих на інтеграцію в міжнародний ринок, тоді як після 2022 року основним пріоритетом стало виживання та відбудова. Інституційна стійкість та здатність до адаптації відіграватимуть вирішальну роль у подальшому економічному розвитку України.

Висновки. Економічне зростання, стабільність ринків, інвестиційний клімат та конкурентоспроможність економіки значною мірою залежать від якості інституційної структури суспільства. Чітко вибудовані і функціонуючі інституції сприяють ефективному розподілу ресурсів, розвитку підприємництва та інновацій, що, у свою чергу, позитивно відображається на ВВП та загальному економічному добробуті. Важливу роль відіграє правова система, яка забезпечує справедливість у веденні бізнесу, а також ефективність ринкових механізмів. Фінансові інституції, зокрема банки та фондові біржі, сприяють мобілізації капіталу для економічного зростання.

Недостатньо розвинені інституції можуть стати серйозним бар'єром для економічного розвитку, створюючи нестабільність і невизначеність на ринках. Слабкість інституційної бази також сприяє корупції та неефективності управління, що послаблює потенціал економічного зростання та знижує рівень довіри до уряду. Отже, стаття виявляє ключову роль інституційно-економічних компонентів у формуванні економічних процесів та розвитку країни. Ефективна інституційна структура є необхідною умовою для стабільного та тривалого економічного зростання.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Adams J. Institutions and Economic Development: Structure, Process, and Incentive. *Institutional Economics: Theory, Method, Policy*, 1993. P. 245–281. DOI: https://doi.org/10.1007/978-0-585-29604-3_6.
2. Chang H-J. Institutions and economic development: theory, policy and history. *Journal of Institutional Economics*. 2011. Vol. 7(4). P. 473–498. URL: <https://www.cambridge.org/core/journals/journal-of-institutional-economics/article/institutions-and-economic-development-theory-policy-and-history/483B04277F72313E9080AA3264997A93>.
3. Dutt Ak. Institutional change and economic development: concepts, theory and political economy. *Journal of Institutional Economics*. 2011. Vol. 7(4). P. 529–534. URL: <https://www.cambridge.org/core/journals/journal-of-institutional-economics/article/abs/institutional-change-and-economic-development-concepts-theory-and-political-economy/35E7A134A8E67BC32DCEE6A665F87F93>.
4. Tang S. The Institutional Foundation of Economic Development. 2022. DOI: <https://doi.org/10.23943/princeton/9780691235561.001.0001>.

5. Ben Ali, M.S., Krammer, S.M.S. The Role of Institutions in Economic Development. *Economic Development in the Middle East and North Africa*. Palgrave Macmillan, New York. 2016. P. 1–25. DOI: https://doi.org/10.1057/9781137480668_1.

6. Короткова К.О. Виробнича та операційна діяльність: Сучасні трактування сутності та співвідношення понять. *Вісник Хмельницького національного університету: Економічні науки*. 2021. № 4(296). С. 29–34. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2021-296-4-5>.

7. Петков В. Сутність, функції і види стратегічного планування в організації. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2022. № 2. URL: <https://er.dduvs.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/10186/1/9.pdf>.

8. Дубницький В.І., Мішустіна Т.С., Овчаренко О.В., Науменко Н.Ю. Трансформація споживання в умовах адаптації технологій в інформаційно-мережевій економіці. *Економічний вісник Донбасу*. 2023. Вип. 3 (69). P. 98–107. DOI: [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2022-3\(69\)-98-107](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2022-3(69)-98-107)

9. Мазур Н.А., Кушнір О.К. (2022). Капітальні інвестиції в економіці України: значення та вплив в умовах змін. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2022. № 1(4). DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2022-4-03-05>.

10. Нечипорук К.О., Щерба Р.І. (2018). Угода про асоціацію України та ЄС: процес укладення угоди та його наслідки для України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2018. Вип. 22 (3). С. 5–9.

REFERENCES:

1. Adams J. (1993). Institutions and Economic Development: Structure, Process, and Incentive. *Institutional Economics: Theory, Method, Policy*, pp. 245–281. DOI: https://doi.org/10.1007/978-0-585-29604-3_6.
2. Chang H-J. (2011) Institutions and economic development: theory, policy and history. *Journal of Institutional Economics*, vol. 7(4), pp. 473–498. Available at: <https://www.cambridge.org/core/journals/journal-of-institutional-economics/article/institutions-and-economic-development-theory-policy-and-history/483B04277F72313E9080AA3264997A93>.
3. Dutt Ak. (2011) Institutional change and economic development: concepts, theory and political economy. *Journal of Institutional Economics*, vol. 7(4), pp. 529–534. Available at: <https://www.cambridge.org/core/journals/journal-of-institutional-economics/article/abs/institutional-change-and-economic-development-concepts-theory-and-political-economy/35E7A134A8E67BC32DCEE6A665F87F93>.
4. Tang, Shiping. (2022). The Institutional Foundation of Economic Development. DOI: <https://doi.org/10.23943/princeton/9780691235561.001.0001>.
5. Ben Ali, M.S., Krammer, S.M.S. (2016). The Role of Institutions in Economic Development. *Economic Development in the Middle East and North Africa*. Palgrave Macmillan, New York. P. 1–25. DOI: https://doi.org/10.1057/9781137480668_1.
6. Korotkova K.O. (2021) Vyrobnycha ta operatsiina diialnist: Suchasni traktuvannia sutnosti ta spivvid-

noshennia poniat [Production and Operational Activities: Modern Interpretations of the Essence and Correlation of Concepts]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu: Ekonomichni nauky*, no. 4(296), pp. 29–34. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2021-296-4-5> (in Ukrainian).

7. Petkov V. (2022) Sutnist, funktsii i vydy stratehichnoho planuvannia v orhanizatsii [The essence, functions and types of strategic planning in the organization]. *Naukovyi visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav*, no. 2, pp. 58–62. Available at: <https://er.dduvs.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/10186/1/9.pdf> (in Ukrainian).

8. Dubnytsky V.I., Mishustin T.S., Ovcharenko O.V., Naumenko N.Y. (2023) Transformatsiia spozhyvannia v umovakh adaptatsii tekhnolohii v informatsiino-merezhevii ekonomitsi [Transformation of consumption in the context of adaptation of technologies in the informa-

tion and network economy]. *Ekonomichnyi visnyk Donbasu*, vol. 3 (69), pp. 98–107. DOI: [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2022-3\(69\)-98-107](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2022-3(69)-98-107) (in Ukrainian).

9. Mazur N.A., Kushnir O.K. (2022) Kapitalni investyt-sii v ekonomitsi Ukrainy: znachennia ta vplyv v umovakh zmin [Capital Investments in the Economy of Ukraine: Significance and Impact in the Context of Change]. *Problemy suchasnykh transformatsii. Serii: ekonomika ta upravlinnia*, no. 1(4), pp. 31–38. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2022-4-03-05> (in Ukrainian).

10. Nechyporuk K.O., Shcherba R.I. (2018) Uhoda pro asotsiatsiiu Ukrainy ta YeS: protses ukladennia uhody ta yoho naslidky dlia Ukrainy [EU-Ukraine Association Agreement: the process of concluding the agreement and its implications for Ukraine]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Serii: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo*, vol. 22 (3), pp. 5–9. (in Ukrainian).